

Як свідчать сучасні дослідження, відсутність в учителів необхідної підготовки до роботи із засобами інформаційних технологій – одна з головних причин, що стримують їхнє всебічне та цілеспрямоване використання у навчальному процесі.

Тому формування та розвиток належного рівня інформаційної компетенції майбутніх учителів – актуальне завдання, виконання якого буде сприяти педагогічно доцільному використанню можливостей інформаційних технологій із метою вдосконалення навчально-виховного процесу.

Необхідність формування та розвитку професійного рівня інформаційної компетенції майбутніх учителів іноземних мов зумовлена такими положеннями:

- *реалізація соціального замовлення, що диктується інформатизацією сучасного суспільства*: 1) необхідність підготовки майбутнього вчителя іноземних мов у галузі інформаційних технологій; 2) необхідність використання педагогічних та інформаційних технологій для підготовки учнів до самостійної пізнавальної діяльності;

- *розвиток особистості майбутнього вчителя іноземних мов, його підготовка до самостійної продуктивної іншомовної діяльності в умовах інформаційного суспільства (окрім передачі інформації та закладених у ній знань)*, що передбачає: 1) розвиток конструктивного, алгоритмічного мислення завдяки особливостям спілкування з інформаційними технологіями; 2) розвиток творчого мислення за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності; 3) розвиток комунікативних здібностей на основі виконання спільних проєктів з учнями із країн, мова яких вивчається; 4) формування вміння приймати оптимальні рішення у складній ситуації (під час мовних телекомунікаційних ділових ігор, роботи з програмами-тренажерами тощо); 5) розвиток умінь філологічної дослідницької діяльності (під час роботи з моделюючими програмами та інтелектуальними навчальними системами);

- *інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу*: 1) підвищення ефективності та якості навчання завдяки використанню інформаційних технологій; 2) виділення та використання стимулів активізації пізнавальної діяльності учнів; 3) поглиблення міжпредметних зв'язків у результаті використання сучасних засобів обробки інформації при реалізації навчальних завдань [1, с 82].

Висновки. Отже, нами запропоновано визначення інформаційної компетенції вчителя іноземної мови як здатності використовувати широкий діапазон інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови і культури країни, мова якої вивчається. У процесі аналізу компонентного складу інформаційної компетенції розроблена номенклатура умінь, які свідчать про сформованість інформаційної компетенції вчителя іноземної мови, а також визначенні основні положення формування зазначеної компетенції.

Список літератури

1. Морська Л. І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов : навчальний посібник / Л. І. Морська. – Тернопіль : Астон, 2008. – 256 с.
2. Сысоев П. В. Современные учебные Интернет-ресурсы в обучении иностранному языку / П. В. Сысоев, М. Н. Евстигнеев // Иностранные языки в школе. – 2008. – № 6. – С. 2–10.
3. Тришина С.В. Информационная компетентность как педагогическая категория [Электронный ресурс] / С. В. Тришина // Эйдос : интернет-журнал. – 2005. – 10 сент. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.

В.А. Драбовська (Вінниця)

МІКРОСТРУКТУРА СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ

Розглянуто мікроструктури сучасних навчальних тлумачних словників, укладених згідно з лексикографічними традиціями США. Виявлено специфічні риси словникових статей відповідно до вимог, що висуває сучасна навчальна лексикографія.

Ключові слова: навчальний словник, мікроструктура, словникова стаття, заголовне слово.

Изучены микроструктуры современных учебных толковых словарей, составленных согласно лексикографическим традициям США. Выявлены специфические черты, присущие словарным статьям, соответствующим требованиям, которые предъявляет современная учебная лексикография.

Ключевые слова: учебный словарь, микроструктура, словарная статья, заглавное слово.

The article deals with the analysis of modern American learner's explanatory dictionaries' microstructures. Specific features of dictionary entries are revealed in accordance with the demands made by modern learner's lexicography.

Key words: learner's dictionary, microstructure, dictionary entry, headword.

Мікроструктуру словника визначають як певний текст, що пояснює, з'ясовує, трансформує заголовну чи реєстрову одиницю словника, задаючи її основні характеристики залежно від типу словника [1, с. 25]. Деталізований підхід до проблем побудови словникових статей узагалі та фіксація різнобічної інформації про описувану мовну одиницю зокрема входять у практику у другій половині ХХ ст., з розвитком критичного аналізу словників (*dictionary criticism*) [5]. На думку дослідників, словникова стаття може коментувати формальні та семантичні особливості слова, включати принаймні пояснення значення, а дані про частину мови, приклади, колокації, етимологічна довідка, вимова, ідіоми, синоніми, малюнки-ілюстрації можуть по-різному варіюватися [5, с. 38; 2, с. 33].

Сьогодні під навчальною лексикографією розуміють не тільки практику укладання навчальних словників (далі – НС), а й загальний опис слів у навчальних цілях, тобто включення всіх типів опису: семантичних, синтаксичних, стилістичних, морфологічних, диференційних та інших властивостей слів у межах окремих посібників [4, с. 30]. У теперішній час саме у Великій Британії виходить із друку значна кількість НС, і саме тому вони привертають увагу дослідників. Водночас, оглядів американських НС поки що мало, незважаючи на великий інтерес до вивчення американського варіанта англійської мови.

Мета статті – проаналізувати микроструктури деяких сучасних навчальних тлумачних словників США, щоб з'ясувати основні параметри опису заголовних одиниць та відповідність принципів цього опису вимогам, які сьогодні висуваються до словників навчального типу.

У тлумачному словнику – найвищій лексикографічній формі – обробка заголовної одиниці полягає в об'єднанні декількох інформаційних категорій (дефініції, ілюстрації, додаткової семантико-функціональної характеристики (далі – ДСФХ) і тому є найінформативнішою. При цьому, як зауважує О.М. Карпова, чим ширше спектр маркерів заголовної одиниці, тим інформативнішим є словник [3, с. 21]. Для проведення наукового аналізу ми відібрали такі тлумачні НС, видані у США, як: 1) MWCD [6] та 2) WNWCD [7]. Отже, аналіз статей зазначених словників продемонстрував наявність у них спільної будови в такому вигляді: 1) заголовне слово, надруковане жирним шрифтом; 2) фонетична транскрипція, репрезентована фонетичними символами, прийнятими у США; 3) ДСФХ; 4) тлумачення; 5) етимологія, дата першої фіксації слова у мові. Фонетична транскрипція в словниках супроводжує всі реєстрові одиниці, крім аббревіатур і словосполучень.

Більша частина інформації в сучасних словниках супроводжується позначками різної модифікації, які відіграють істотну роль в описі заголовних одиниць, оскільки вони обмежують сферу вживання й репрезентують лінгвістичні особливості певної групи лексики, протиставленої іншій [4, с. 36] та вказують на нормативну/ненормативну, стилістичну або іншу специфіку пояснювального слова [1, с. 26]. У зазначених словниках ДСФХ репрезентована частиномовними граматичними позначками (*n., vt., vi., adv., prep., conj., interj.* тощо), стилістичними позначками (*Informal, Slang, Nonstandard* тощо), етимологічними позначками (*F, G, L, Gk. Myth, Ital.* тощо), позначками сфери вживання (*Astron., Ecol., Med., Naut.* тощо), темпоральними (*obs., archaic* тощо) та статусними позначками (*dial.*). Крім того, поряд із традиційними темпоральними позначками „*obsolete*” і „*archaic*” словник WNWCD пропонує ще *Old Informal, Old Slang, Historical* [7]; серед стилістичних – *Now Rare, Old Poet., Literary, colloq. (colloquial), Vulgar* [7].

У лексикографічній практиці значення заголовної одиниці передається в основному трьома способами: дефініцією, відсильним та синонімічним тлумаченням. У словниках, що аналізувалися, переважає перший спосіб. Дефініції лексем у тлумачній частині статті пронумеровані, виділені жирним шрифтом; спочатку наводяться найуживаніші загальноанглійські значення, а потім специфічні американські, розмовні чи галузеві. Відсильні та синонімічні тлумачення є досить частими в зазначених словниках, що дає змогу видавцям економити словнико-

вий простір. Такі тлумачення наводяться, переважно, у вигляді слів-синонімів або супроводжуються позначками 'compare', 'see', 'var. of', що в основному стосуються написання, національних і діалектних форм та стилістичних варіантів ухідної одиниці. Якщо тлумачення мовної одиниці передбачає наявність декількох значень, у яких фіксуються розбіжності між національними варіантами англійської мови, то у WNWCD перевага надається американському, а в MWCD – британському.

Особливостями обох словників є додаткові тлумачні блоки „Usage”, що наводяться в кінці словникової статті, наприклад: *aggravate vt 1 obs a: to make heavy: BURDEN...usage Although aggravate has been used in sense 3a since the 17th century, it has been the object of disapproval only since about 1870. ... Aggravation is used in sense 3 somewhat more than in its earlier senses; aggravating has practically no use other than to express annoyance* [6].

Подібні тлумачення є певним елементом культурологічної інформації, що розкриває різні аспекти значення слова на рівні культури мовлення та формування мовної компетенції. Безумовно, позитивною рисою таких блоків у словниках є наявність цитованого матеріалу. Очевидно, що завдяки додатковим тлумачним блокам навчальна цінність словників значно підвищується, особливо тоді, коли тлумачення супроводжуються вербальними ілюстраціями, як наприклад, репрезентація синонімів та антонімів: *mist (...)* n. SYN. – *mist applies to a visible atmospheric vapor of rather fine density...; haze suggests a thin dispersion of smoke...; fog suggests a greater density of moisture particles than mist...; smog is applied to a mixture of fog and smoke...* [7].

Беручи до уваги орієнтацію сучасної лексикографії на прагматичний та функціональний аспект слововживання, сьогодні прийнято вважати, що словник повинен бути джерелом знань, без яких адекватне міжкультурне спілкування є неможливим [3, с. 28]. Тобто сучасний словник повинен сприяти розумінню іншомовної культури та цінностей на рівні, достатньому для взаєморозуміння у межах міжкультурної інтеракції. Тенденція сучасних словників англійської мови до навчальної орієнтації пояснюється саме розширенням міжкультурних контактів. Отже, однією з найголовніших вимог, які сьогодні висуваються до тлумачних НС, є адекватне відображення мови як дзеркала культури, і тому актуальним сьогодні постає завдання відображення у лексикографічній статті так званого культурного компонента значення слова й розкриття лінгвістичної природи фонових знань.

Отже, ми вибірково підходимо до опису денотативних і конотативних позначень реалій, що стосуються основних цінностей та стереотипів американської нації. Загалом, у відібраних словниках культурно марковані одиниці американського варіанта англійської мови отримують подібну до інших одиниць лексикографічну розробку відповідно до авторського стилю кожного довідника, наприклад: *bounty jumper in the U.S. Civil War, a man who accepted the cash bounty offered for enlisting and then deserted* [8]; *zapper /.../ n (1969): one that zaps: as a: an electronic device designed to attract and kill insects b: a person who habitually changes channels (as to avoid commercials) c: a remote control device used for zapping* [6].

Заслугує на увагу також підхід авторів словника WNWCD до розробки словникової репрезентації американізмів. Останні позначені у ньому приміткою „зірочка”. Це, на наш погляд, є дуже вдалий лінгводидактичний прийом, який значно полегшує роботу з лексикою корпусу і робить цей словник зручним путівником не тільки для носіїв мови, а й для іншомовних користувачів.

Цікавою у словниках є також репрезентація топонімів, що мають у семантиці культурний складник, наприклад: *Capitol Hill n [Capitol Hill, Washington, site of the U.S. Capitol] (1943): the legislative branch of the U.S. government* [6]; *Capitol Hill the hill in Washington, D.C., on which stands the Capitol building: often used figuratively of the legislative branch of the U.S. government* [7]. Очевидно, що кожний зі словників пропонує свій спосіб репрезентації цієї лінгвокультури. MWCD скорочує тлумачення до однієї дефініції, наголошуючи саме на тому, що ця власна назва вживається як загальне ім'я, а в дужках наводить первинне значення топоніма, звужуючи його тим самим до етимологічної довідки. WNWCD пропонує, на нашу думку, більш удале тлумачення з точки зору навчальної орієнтованості словника, однак, на жаль, вербально не ілюструє вживання цієї одиниці у переносному значенні. Можливо, доцільно було б також навести у цих статтях етимологію цієї назви, яка розкрила б її певний історико-культурний символізм (від „Капітолій” – пагорб у давньому Римі, на якому розташовувався храм бога Юпітера).

Серед сигніфікативних лінгвокультурем розглянемо розробку лексеми „Camelot”, яка в американському соціумі має іншу культурну конотацію, ніж у британському: *Camelot (...)* n. 1

Arthurian Legend: the English town where King Arthur has his court and Round Table 2 [[from application of the name to the administration of John Fitzgerald KENNEDY]] any time, place, etc. idealized as having excitement, purpose, a high level of culture, etc. [7]; **Camelot** \...\ **n 1**: the site of King Arthur's palace and court **2**: a time, place, or atmosphere of idyllic happiness [6]. Інтерпретація цієї одиниці більш удаюмо нам видається у словнику WNWCD, оскільки етимологічна довідка з'ясовує походження американізму, пов'язаного з історичними подіями у США під час президентства Дж. Кеннеді, адже її наявність у тлумаченні значно розширює культурний світогляд користувачів, уможливлене поглиблене й різнобічне сприйняття описаної дефініції лінгвокультурами.

Розглянемо яку репрезентацію отримують лінгвокультурами, що відображають основні цінності американців на прикладі „*Manifest Destiny*”:

★ **manifest destiny** *n*, often cap M&D (1845): a future event accepted as inevitable <in the mid-19th century expansion to the Pacific was regarded as the Manifest Destiny of the United States>; broadly: an ostensibly benevolent or necessary policy of imperialistic expansion [6]; **Manifest Destiny** *n*. the 19th cent. doctrine postulating the territorial expansion of the U.S. as its obvious destiny: term current during the annexation of the territories in the Southwest and Northwest and of islands in the Pacific and Caribbean [7];

Отже, MWCD пропонує тлумачення лінгвокультурами в сучасній інтерпретації, віддалене від історії Америки, хоча вербальна ілюстрація дещо розкриває історичний контекст. WNWCD, навпаки, тлумачить цю одиницю в історичному контексті її функціонування, не пропонуючи її сучасного й розширеного значення. До того ж, відсутність ілюстративних цитат, наявних, наприклад, у двотомному словнику WTNID [8], звужує її семантику до суто територіальної експансії, не наголошуючи на сучасному звучанні її культурної конотації: „очевидна доля” для американців – це й інформаційний, освітній, ідеологічний та релігійний впливи, яким активно сприяє протестантська етика, культ успіху й досягнень.

Загалом, серед визначальних характеристик тлумачних НС, виданих у США, можна відзначити їхню подібність один до одного за мікроструктурою. Понад усе американські словникові видання відрізняються своєю яскраво вираженою енциклопедичністю. Ретельність у дефініціях, етимологічних та енциклопедичних даних надає їм значної культурологічної цінності, однак не завжди підкреслює національну орієнтованість та диференційний підхід до репрезентації лексики. Для метамови тлумачень зазначених словників характерна лінгвоцентричність із широким використанням енциклопедичних знань; культурна специфіка деяких лінгвокультурем може проявлятися в етимологічній довідці, однак не отримує достатнього пояснення в розділі тлумачень. Характер метамови у тлумаченнях лінгвокультурем демонструє спрямованість зазначених видань на носіїв мови з високим культурно-освітнім рівнем, що дещо нівелює їхню навчальну орієнтованість. Крім того, підхід до лексикографічної репрезентації специфіки американської лінгвокультури, на нашу думку, необхідно переглянути. Це передбачає необхідність розробки способів системного лексикографічного позначення різних аспектів життя, матеріальних та духовних цінностей американського соціуму подібно до тенденцій, репрезентованих у сучасних НС англійської мови британських видавництв. Саме такі дії зможуть значно підвищити освітню й пізнавальну цінність американських НС та зроблять їх придатними для користування й іншомовними користувачами.

Список літератури

1. Демська О. М. Вступ до лексикографії / О. М. Демська. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2010. – 266 с.
2. Дубичинский В. В. Искусство создания словарей: Конспекты по лексикографии / В. В. Дубичинский. – Харьков, 1994. – 101 с.
3. Карпова О. М. Английская лексикография : учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений / О. М. Карпова. – М. : Издательский центр „Академия”, 2010. – 176 с.
4. Морковкин В. В. Учебная лексикография как особая лингвометодическая дисциплина / В. В. Морковкин // Актуальные проблемы учебной лексикографии. – М. : Русский язык, 1977. – С. 28–37.
5. Bejoint H. Modern Lexicography. An Introduction / H. Bejoint. – Oxford, 2000. – 268 p.
6. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. Tenth edition. – Merriam-Webster Co., 1999. – 1559 p.
7. Webster's New World College Dictionary. – Macmillan, USA, 2000. – 1716 p.
8. Webster's Third New International Dictionary. – G. & C. Merriam and Co. Vol. I, II. – 2662 p.